

IS DE FISCALE DRUK WERKELIJK TE HOOG?

Wie enigszins vertrouwd is met belastingen en belastingstelsels weet dat er geen eenvoudig antwoord mogelijk is op deze vraag. Het is inderdaad absoluut noodzakelijk om de vraag vanuit verschillende invalshoeken te bekijken om ze te kunnen beantwoorden. We wagen een poging.

Het begrip 'belastingdruk'?

In eerste instantie is het nodig om een aantal begrippen duidelijk af te lijnen

De gemiddelde belastingdruk in een land kunnen we best definiëren als een verhouding tussen fiscale en parafiscale ontvangsten en het bruto binnenlands product¹.

De *fiscale ontvangsten* zijn geldmiddelen die *verplicht* en *met dwang* onttrokken worden aan personen en instellingen en bestemd zijn *voor de overheid* om een *economische en algemene politiek* te voeren².

Daarnaast zijn er nog de *parafiscale ontvangsten*, het betreft voornamelijk de sociale zekerheidsbijdragen. Het zijn geen belastingen omdat, in principe, de gelden geen algemene bestemming krijgen maar specifiek dienen om bestaanszekerheid te bieden aan personen (vnl. loon- en weddetrekkenden) bij ziekte, invaliditeit, werkloosheid, pensionering,

Dat we zowel de fiscale als de parafiscale ontvangsten in rekening brengen heeft twee redenen.

Ten eerste is het een betere maatstaf voor de inmenging van de overheid in de maatschappij. Ten tweede maakt dit internationale vergelijkingen mogelijk omdat bepaalde diensten in het ene land gefinancierd worden via fiscale weg en in een ander land met parafiscale middelen. Denemarken, bvb., financiert de bestaanszekerheid vnl. met belastinggeld maar België en vooral Frankrijk via sociale zekerheidsbijdragen.

De *gemiddelde individuele belastingdruk* is dan de verhouding tussen de betaalde belastingen plus de sociale bijdragen t.o.v. het bruto-inkomen.

De Belgische belastingdruk³ in internationaal perspectief

In 2008 had België de derde hoogste belastingdruk in de EU (zie tabel 1).

De belastingdruk lag dan ook hoger dan de gemiddelde belastingsdruk in de Europese Unie (39,3%) en van de Euro-landen (39,7%).

Dit betekent dat de belastingdruk in België ook tot de hoogste op wereldvlak mag gerekend worden. Van de OESO landen buiten de EU heeft alleen Nieuw-Zeeland een belastingdruk die hoger ligt dan 34 %. Volgens OESO statistieken bedroeg de vergelijkbare belastingdruk in de VS en Japan respectievelijk 26,9% (2008) en 28,3% (2007), een verschil van meer dan 10% t.o.v. het EU gemiddelde. De minder economisch ontwikkelde landen hebben over het algemeen een lage belastingsdruk.

Tabel 1 Gemiddelde belastingdruk in enkele EU landen

	Jaar									Verschil 2008 -	Rangschikking in 2008, in EU
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008		
Denemarken	49,4	48,5	47,9	48,0	49,0	50,8	49,6	49,0	48,2	-1,2	1
Zweden	51,8	49,9	47,9	48,3	48,7	49,5	49,0	48,3	47,1	-4,7	2
België	45,0	45,0	45,1	44,6	44,7	44,7	44,3	43,9	44,3	-0,7	3
Finland	47,2	44,6	44,6	44,0	43,5	44,0	43,5	43,0	43,1	-4,1	4
Oostenrijk	43,2	45,3	43,9	43,8	43,4	42,3	41,9	42,2	42,8	-0,4	5
Italië	41,8	41,5	40,9	41,3	40,6	40,4	42,0	43,1	42,8	1,0	6
Frankrijk	44,1	43,8	43,1	42,9	43,2	43,6	43,9	43,2	42,8	-1,3	7
Duitsland	41,9	40,0	39,5	39,6	38,7	38,8	39,2	39,4	39,3	-2,5	9
Nederland	39,9	38,3	37,7	37,4	37,5	37,6	39,0	38,9	39,1	-0,9	11
Verenigd	36,7	36,4	34,9	34,7	35,1	36,0	36,8	36,5	37,3	0,6	13
Portugal	34,3	33,9	34,7	34,8	34,1	35,1	35,9	36,8	36,7	2,4	14
Spanje	33,9	33,5	33,9	33,9	34,5	35,6	36,4	37,1	33,1	-0,8	20
Griekenland	34,6	33,2	33,7	32,1	31,2	31,8	31,7	32,4	32,6	-2,0	21
Ierland	31,6	29,8	28,5	29,0	30,3	30,8	32,3	31,4	29,3	-2,3	24
EU-27	40,6	39,7	39,0	39,0	38,9	39,2	39,7	39,7	39,3	-1,2	
Eurolanden	41,2	40,3	39,8	39,8	39,5	39,6	40,2	40,4	39,7	-1,5	

Welvaart en belastingdruk

Een hoge belastingdruk betekent echter geenszins dat er geen welvaart is in een land. Integendeel, in realiteit kunnen we vaststellen dat landen met een relatief hoge belastingdruk ook tot de meest welvarende landen in de wereld behoren.

Het United Nations Development Report (UNDP) rangschikt landen volgens de Human Development Index (HDI). Deze bepaalt de welvarendheid van een land op basis van bruto-nationaal inkomen per capita, gemiddelde levensverwachting en 2 maatstaven voor de scholingsgraad van de bevolking. Noorwegen met een gemiddelde belastingdruk van 42,2% staat als meest welvend land in het UNDP Report van 2010 en heeft het derde grootste bruto nationaal inkomen per capita (na Liechtenstein en Qatar) ter wereld.

De in tabel 1 vermelde landen behoren volgens de HDI rangschikking tot de 25 meest welvarende landen (behalve het Verenigd Koninkrijk en Portugal respectievelijk 26ste en 40ste op de HDI lijst).

Volgens het bruto nationaal inkomen – als we belastingparadijzen Liechtenstein, Hong Kong en de Bahamas niet meerekenen – behoren alleen Griekenland en Portugal (met een voor de EU relatief lage belastingdruk) niet tot de 25 meest welvarende landen ter wereld

Op vlak van inkomensongelijkheid doen landen met een hoge belastingdruk het over het algemeen beter dan andere landen⁴. Denemarken met de hoogste belastingdruk ter wereld heeft ook de beste inkomensverdeling van de 34 OESO-landen. België is terug te vinden in het midden van het peloton.

Uit deze feitelijke bevindingen kan weliswaar niet opgemaakt worden dat er een positief oorzakelijk verband bestaat tussen een hoge belastingdruk en welvaart. Maar er kan wel uit opgemaakt worden dat er geen negatief verband bestaat tussen de algemene gemiddelde belastingdruk en welvaart.

Winstmaximalisatie en belastingdruk

Nochtans heeft de kapitalistische ondernemer wel degelijk een probleem met een hoge belastingdruk.

In het kapitalistisch economisch systeem is winstmaximalisatie de motor voor de productie.

Omdat de kapitalistische warenproductie beheerst wordt door de wetten van de concurrentie is het voor een kapitalistische ondernemer onvoldoende om winst te maken. Zijn zaken worden beheerst door risico en onzekerheid. Hij moet zijn waren aanbieden op een anonieme markt waarvan men op voorhand niet weet hoe uitgebreid deze is en of de concurrentie niet met de koek gaat weglopen. Hij is nooit zeker dat hij winst kan realiseren. Dit verplicht de kapitalist om bij elke transactie de *hoogst mogelijke winst* na te streven, een *maximale kapitaalaccumulatie*, zodat men een zo groot mogelijk deel van de markt kan veroveren, zodat zijn kapitaal niet opgeslorpt of uitgeschakeld wordt⁵.

De verschillen in concurrentiekracht worden door de verschillen in productievooraarden bepaald.

Deze verschillen beïnvloeden de keuzes van kapitaalbezitters om al dan niet in een bepaald land te investeren of er bestaande investeringen af te bouwen. De productievooraarden verschillen inderdaad sterk afhankelijk van het land van waaruit men opereert: toegang tot geldkapitaal, de prijs van productiemiddelen, de beschikbaarheid infrastructuur, scholingsgraad van de arbeidskrachten, het politiek en socio-economisch klimaat, loonkosten.⁶

Ook de organisatie van het belastingsstelsel en de belastingdruk behoren tot de productievooraarden. Dit wordt o.a. verwoord in een rapport van de Wereldbank, International Finance Corporation en PriceWaterhouseCoopers:

“Countries around the world are competing to attract foreign investments, and the tax system can often be a decisive element in the decision making process. ... It can start with the decision as to where to locate a European or international headquarters, but this can easily lead to more extensive plans for the best location for a business.” (Paying taxes 2009, p. 28)

Indirecte belastingen zoals BTW en accijnzen wegen enkel bij binnenlandse consumptie en dan voor alle bedrijven uit binnen- en buitenland. Deze belastingen worden niet toegepast op goederen die voor export bestemd zijn en hebben geen (sterk) effect op de concurrentiekracht.

Douanerechten, ook een vorm van consumptiebelasting, schermen de binnenlandse markten af voor buitenlandse kapitalistische ondernemingen. Ze worden dus als wapen gebruikt om de concurrentiekracht van buitenlandse productiecentra op de binnenlandse markt te verzwakken.

De vennootschapsbelastingen en de belastingen en sociale bijdragen op de lonen daarentegen zijn een doorn in het oog van de kapitalist. De vennootschapsbelastingen drukken de winstmarge en de mogelijkheden om kapitaal te accumuleren. De laatste twee verhogen de loonkost en ofwel moet deze stijging doorgerekend worden in de verkoopprijzen waardoor er een onmiddellijk verlies aan marktaandeel dreigt ofwel worden ze niet in de verkoopprijs verrekend maar verkleint de winstmarge.

De kapitalist heeft er dus alle belang bij dat de belastingdruk ten eerste zo laag mogelijk is en ten tweede dat als er toch belasting moet geheven worden, deze zo weinig mogelijk de concurrentiepositie, de winstmaximalisatie en de kapitaalaccumulatie aantasten.

In België is het verschil tussen de loonkost en het nettoloon dat de werknemer hiervan *rechtstreeks* in handen krijgt groot in vergelijking met andere landen. Het zijn hierbij vooral de sociale bijdragen die geïncasseerd worden door de werkgevers.

Het is evenwel sterk de vraag of België echt wel een probleemland is om investeerders aan te trekken. De (para)fiscale soep wordt zeker nooit zo heet gegeten als ze opgediend wordt:

- Er zijn ondertussen tal van verminderingen voor de patronale RSZ-bijdragen (bij arbeidsduurvermindering, voor eerste aanwervingen, voor aanwerving van langdurig werklozen, van jonge werknemers, van oudere werknemers, van bij herstructurering ontslagen werknemers, van kansarme jongeren, ... en een algemene vermindering. Samen zijn deze maatregelen goed voor een vermindering van ongeveer 4,5 miljard euro⁷ Volgens het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO) zelf ligt hierdoor het verschil tussen de totale loonkost (nettoloon plus bedrijfsvoorheffingen en RSZ bijdragen van werknemers en werkgevers) en het nettoloon voor laagst betaalde arbeiders in 2006 28,3% onder het Europees gemiddelde.
- De Vennootschapsbelastingen in België behoren tot de laagste in de wereld⁸. Niet zo verwonderlijk wanneer men alle voordelen opsomt waar vennootschappen van kunnen genieten:
 - * in tegenstelling met de andere EU landen worden meerwaarden op aandelen niet belast. In 2005 boekte GBL, de holding van de Waalse financier Albert Frère, een meerwaarde van € 2,49 miljard op de verkoop van zijn belang in de mediagroep Bertelsmann, ... deze winst werd NIET belast.
 - * Als enige Europees land heeft België sinds 2004 een dubbelbelastingsverdrag met belastingparadijs Hongkong, hierdoor ontstaan diverse mogelijkheden om te ontsnappen aan belastingen. Zoals o.a. blijkt uit onderstaande tekst afkomstig van de Dienst voorafgaande beslissingen in fiscale zaken van de FOD financiën: “De heer Devlies (bevoegd voor fraudebestrijding in België! [JS]) stelt dat het gebruik van een Hongkong-dochtervennootschap toelaat om laag belaste binnenlandse inkomsten (onshore-inkomsten) en onbelaste buitenlandse inkomsten (offshore-inkomsten) vrijwel belastingvrij te repatriëren aangezien in België de DBI-aftrek geldt”
 - * ... met als kers op de taart: de NIA of notionele interestaftrek waarbij vennootschappen een bepaald percentage van hun eigen vermogen mogen beschouwen als een fictieve kost die ze van hun te belasten winst mogen aftrekken. Dit betekent bijvoorbeeld dat NV ArcelorMittal Finance and Services Belgium met 33,6 werknemers in het aanslagjaar 2010 op een boekhoudkundige winst van 1,3 miljard euro slechts 496 euro belastingen betaald heeft. Dit is een impliciet tarief (belasting/boekhoudkundige winst) van 0,000038%!
De maatschappelijk kost van deze fiscale gunstmaatregel aan vennootschappen is dan ook gigantisch: in 2008 derfde de overheid hierdoor 4,3 miljard euro aan belastinginkomsten!
- De bevrijdende roerende voorheffing maakt dat inkomen uit dividenden maximaal aan een tarief van 15 à 25 % belast worden⁹. De voorheffing is ‘bevrijdend’ dwz. dat deze inkomsten niet meer opgenomen moeten worden in de aangifte voor de personenbelasting. Deze inkomsten tellen dus ook niet mee om te bepalen of iemand recht heeft op een studiebeurs, bepaalde premies (zoals overheidssubsidies voor energiebesparende uitgaven, lage CO2 uitstoot auto, ...)
- In tegenstelling tot bvb. Frankrijk bestaat er in België geen belasting op grote vermogens.
- Een rulingcommissie die ‘fiscaliteit op maat’ aanbiedt voor ondernemingen die in België willen investeren
- Voor wie fiscaal over de schreef gegaan is bestaat er nog bankgeheim waardoor onderzoek naar de misstappen bemoeilijkt wordt, een regularisatiecommissie waardoor zwart geld ‘in solden’ gerepatriëerd kan worden
- Enz.¹⁰

Verschuiving van belastingdruk door belastingconcurrentie

Maar het mag duidelijk zijn dat, hoe laag men de belastingdruk ook mag brengen, het nooit genoeg zal zijn.

Zo reageren, in een gezamenlijk persbericht, de belangrijkste nationale en gewestelijke werkgeversorganisaties in België op het voorstel van de Hoge Raad van Financiën (HRF) om de loonlasten op de lage lonen (nog maar eens) te verminderen¹¹ om bijkomende tewerkstelling te creëren:

“Eerst en vooral vinden de werkgeversorganisaties VBO, VOKA, Agrofront, UWE en UCM het een goede zaak dat de HRF erkent dat de hoge loonlasten in ons land drastisch (met 6 miljard euro) omlaag moeten. Alleen zo kan de concurrentiekracht van onze bedrijven worden hersteld en kan de werkgelegenheid toenemen. De HRF bepleit echter een lastenverlaging enkel gefocust op de lage lonen. Nochtans is de Belgische loonwig (d.i. het verschil tussen de totale loonkost voor de werkgever en het nettoloon dat de werknemer overhoudt) voor de minimumlonen in 2006 met 28,3%

onder het Europees gemiddelde gezakt. De loonwage voor de midden- en hoge lonen blijft echter zeer hoog (55,4% in 2006 voor een gemiddeld loon). Vanuit concurrentieoogpunt moeten nu eindelijk ook de lasten op deze hogere looncategorieën fors naar beneden, zo beklemtonen het VBO, VOKA, Agrofront, UWE en UCM.”¹²

Ze worden heel scherp wanneer het HRF pleit voor een budgettaire neutrale lastenverlaging, dus compenseren door andere belastingen:

“Maar vooral het voorstel van de HRF om deze lastenverlaging te financieren met allerlei belastingverhogingen (hogere BTW en accijnzen, meer spaar- en dividendbelasting, invoering van meerwaardebelasting op aandelen) keuren de vijf werkgeversorganisaties resoluut af. België staat immers aan de Europese top wat betreft belastingdruk en dit voor zowat alle soorten belasting. De belastingen nóg verder verhogen is in zulke situatie als economische zelfmoord plegen. Bovendien vertaalt elke belastingverhoging zich in België enkele maanden later in hogere lonen via de automatische loonindexering. De loonkosten verlagen aan de ene kant om ze nadien opnieuw te zien stijgen is zinloos.

De werkgeversorganisaties hekelen ook het feit dat de HRF compleet voorbijgaat aan de dure en weinig efficiënte overheid in ons land. Besparingen bij de overheid kunnen juist veel middelen vrijmaken om de lastenverlaging voor bedrijven mee te financieren.

Het VBO, VOKA, Agrofront, UWE en UCM besluiten dan ook het desbetreffende advies van de HRF onvolledig en eenzijdig is. Het getuigt bovendien van een groot gebrek aan kennis van de bedrijfsrealiteit.”

Belastingconcurrentie is echter een straatje zonder einde: Een verlaging van de belastingdruk in het ene land kan in het beste geval tijdelijk werken om de concurrentiekracht te verbeteren. Indien andere landen merken dat hun concurrentiepositie hierdoor slechter wordt, zullen ze niet nalaten om van hun regering het nodige te eisen om terug te slaan, o.a. ... door een verlaging van de belastingdruk.

Door het liberaliseren van het kapitaalverkeer¹³ wordt concurrentie tussen bedrijven doorgetrokken naar fiscale concurrentie, we citeren uit een werkdocument van de Commissie economische en monetaire zaken van het Europees Parlement over de bijdrage van het belastingbeleid tot de strategie van Lissabon (ik cursiveer):

“Als kapitaal volledig mobiel is en belastingtarieven tussen landen verschillen, kunnen multinationale ondernemingen een hele reeks belastingoptimaliserende strategieën aanwenden. Twee veel gebruikte methoden zijn het gebruik van ‘transfer-pricing’ om winsten te verplaatsen naar gebieden met een gunstig belastingtarief, en de oprichting van financiële afdelingen in belastingparadijzen om investeringen te financieren door middel van groepsinterne kredietlijnen.

Belastingontwijkende strategieën zoals deze zetten overheden onder druk, aangezien landen met hogere belastingtarieven inkomsten kwijtraken en de binnenlandse kleine en middelgrote ondernemingen zien wankelen omdat deze geen gebruik kunnen maken van soortgelijke strategieën, maar wel moeten concurreren op dezelfde markt. Als multinationale corporaties niet alleen winsten maar productieve investeringen verschuiven om gebruik te maken van belastingverschillen tussen landen, neemt de druk verder toe om in antwoord hierop belastingtarieven te verlagen. Dit proces, dat belastingconcurrentie wordt genoemd, vindt niet alleen plaats op het gebied van vennootschapsbelasting. Aangezien financieel vermogen nog mobieler is dan productief geïnvesteerd kapitaal, heeft dezelfde logica betrekking op belastingen op persoonlijk kapitaalinkomen of kapitaalwinsten.

Arbeid is meestal minder mobiel dan kapitaal, en laaggeschoolde arbeid is minder mobiel dan hooggeschoolde arbeid. Een zeer immobiele belastinggrondslag is consumptie, vooral consumptie van basisgoederen. Als gevolg daarvan leidt belastingconcurrentie tot een fundamentele verandering in de structuur van de belasting. Overheden worden gedwongen belastingtarieven te verlagen op zeer mobiele factoren en de belasting van minder mobiele bronnen te verhogen om inkomsten te beschermen. *In een situatie van belastingconcurrentie zullen belastingen daarom verschuiven van bedrijfsinkomsten naar persoonlijk inkomen, van kapitaal- naar arbeidsinkomen, van hoog arbeidsinkomen naar laag arbeidsinkomen en, in het algemeen, van belasting op inkomen en vermogen naar belasting op de consumptie.*”

De rapporteur, Saha Wagenknecht toont verder aan hoe dit zich in gans de EU effectief heeft voorgedaan vanaf 1995.

Voor België kunnen we hier ook een aantal zaken aan toevoegen:

- daling van het nominaal tarief in de vennootschapsbelastingen van 45% in de jaren tachtig tot 33,99% nu, door de invoering van de notionele intrestaftrek is het impliciet belastingtarief gedaald met 7% (van 23,7% in 2005 naar 16% in 2006);
- in de jaren 80tig werd ook het inkomen uit vermogen (dividenden, ...) niet meer bij de andere inkomens gerekend, maar werd de bevrijdende roerende voorheffing ingevoerd met veel lagere tarieven (15 à 25%);
- in de personenbelasting werden in 1988 de marginale belastingtarieven van 72%, 69%, 63%, 57,5% (voor de hogere inkomens) afgeschaft. In 2002 werd de progressiviteit in de PB verder ondermijnd door afschaffing van de tarieven van 55% en 52,5% (het hoogste marginale tarief is nu 50%).
- Stijging van het impliciet taxatie tarief van de consumptiebelastingen (van 20,5% in 1995 tot 22,1% in 2007¹⁴). Deze vormen van belastingen treffen de lagere inkomens zwaarder omwille van hun regressief karakter: de belastingvoet daalt naarmate het inkomen stijgt. Dit blijkt uit een studie van André Decoster, Kris De Swert en Gerlinde Verbist, onderzoekers aan de universiteiten van Leuven en Antwerpen: De 10% armste Belgen besteden 12,2% van hun bruto-inkomen aan indirecte belastingen, deze belastingvoet

daalt stelselmatig en bedraagt voor de 10% rijksten nog maar 6,1%. (Indirect taxes and social policy: distributional impact of alternative financing of social security, 2007, table 5, p. 11).

- Verlagen van de RSZ bijdragen. Waarbij we ons moeten realiseren dat zowel de ‘werknemersbijdrage’ die van het brutoloon wordt afgetrokken, als de ‘werkgeversbijdrage’ die de werkgever afdraagt bovenop het brutoloon zijn eigenlijk niet anders dan een gecollectiviseerde, uitgesteld loon die bestemd is om loonderving bij ziekte, invaliditeit, werkloosheid, pensionering, ... op te vangen. Deze bijdragen zijn dus nog steeds vergoedingen voor geleverde arbeid. Een groot verschil tussen loonkost en nettoloon betekent dus niets anders dan dat de verhouding tussen het gecollectiviseerd deel en het individueel uitbetaald deel van het loon in België relatief hoger ligt dan in andere landen. Het zegt op zich niets over een loonkostenhandicap.

Het verminderen van de ‘patronale lasten’ – wanneer dit niet gecompenseerd wordt – komt neer op een daling van de koopkracht van de werkende klasse, namelijk door besparingen op werkloosheid, ziekte- en invaliditeitsvergoedingen, pensioenen, Het is een loonsverlaging om de winst te kunnen verhogen.

- Enz.

Wagenknecht wijst erop dat dit proces van regressieve herstructurering van de belastingsstelsels nog steeds doorgaat en dat dit ook negatieve gevolgen voor de economische ontwikkeling heeft:

“In de moderne economie wordt steeds meer erkend dat een grotere ongelijkheid geneigd is groei te belemmeren. Modellen kunnen dit effect gemakkelijk reproduceren, als ze maar een paar realistische aannamen bevatten Belastingmaatregelen die ongelijkheid versterken en de vraag onderdrukken zullen nauwelijks bijdragen tot een dynamisch groeiende economische regio waartoe wordt opgeroepen in de strategie van Lissabon.”¹⁵

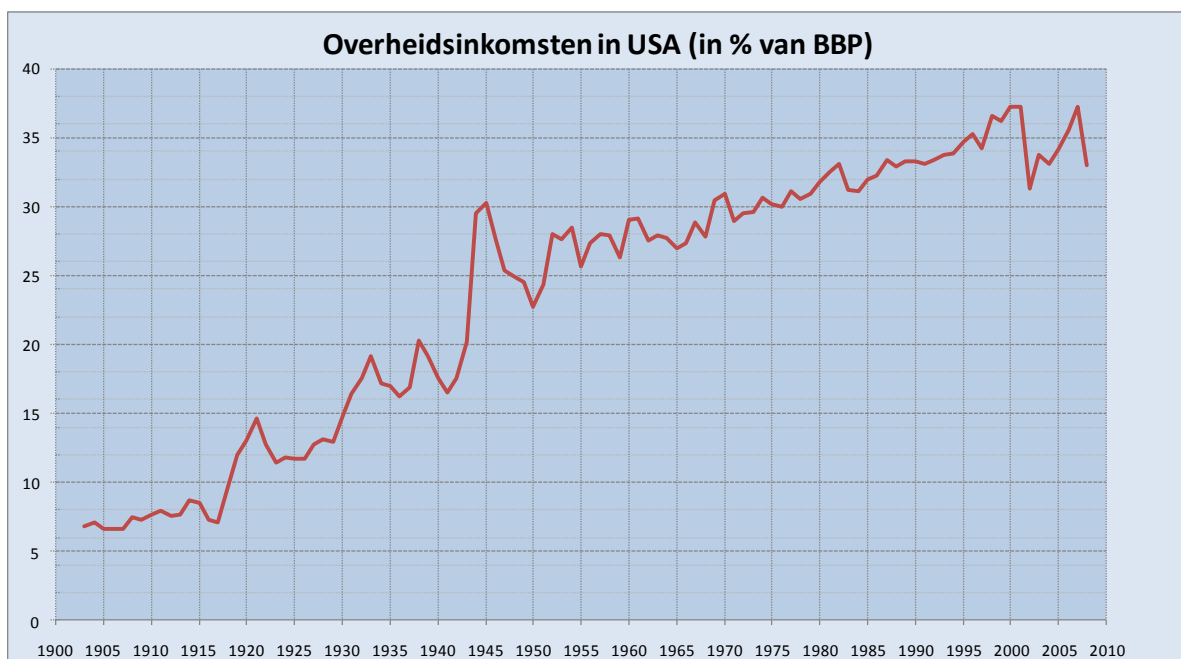
Dit is ook de stelling van het Human Development Report 2010 van de Verenigde Naties (ik cursiveer):

“*There is a strong negative relationship between inequality and human development.* Inequality in health, education and income is negatively related to the HDI, with the relationship much stronger for education and income (figure 3.3). This result suggests that reducing inequality can significantly improve human development. These strong relationships are not difficult to understand. Progress in health and education commonly comes from increasing access to services for disadvantaged groups. In almost any society today the children of elites finish school and have access to care that allows them to grow up healthy. This is not the case for the poor. But as access to health and education is broadened to include them, human development improves and inequalities level out.” (Zie HDR 2010, p. 58)

Rol van de overheid in het kapitalisme en belastingdruk

We kunnen echter een, op eerste zicht merkwaardige vaststelling doen: Op de lange termijn is er een belangrijke stijging van de gemiddelde belastingdruk in *alle meer ontwikkelde kapitalistische landen*.

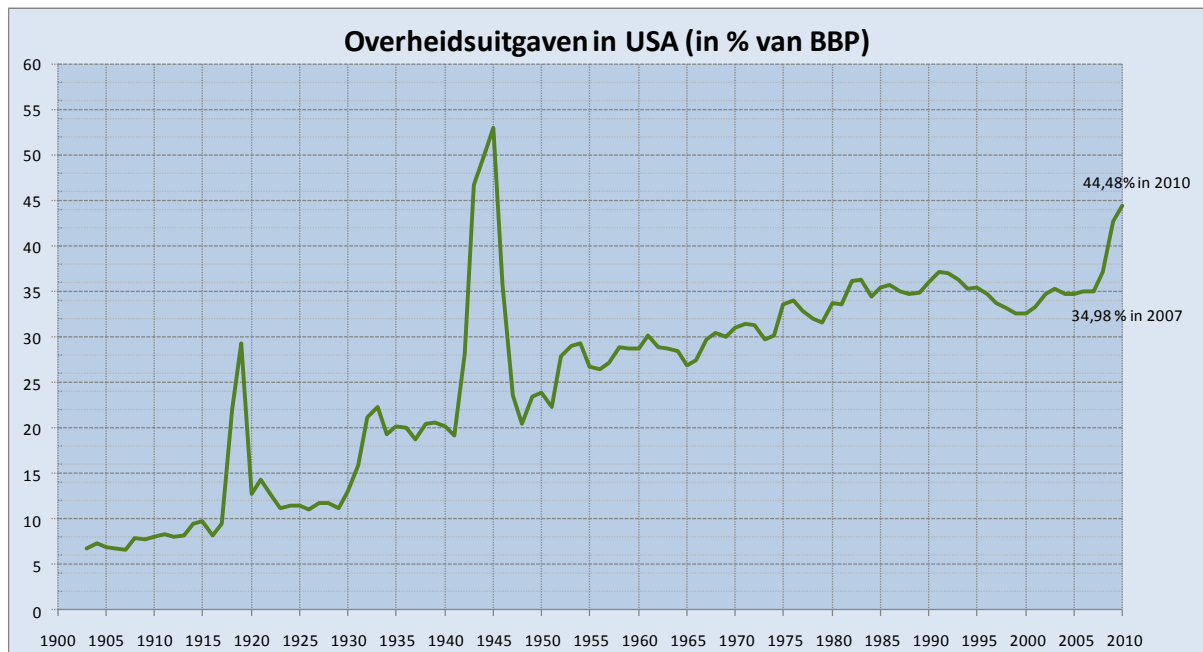
We kunnen dit o.a. duidelijk afleiden uit de evolutie van de overheidsinkomsten in de Verenigde Staten van Amerika (figuur 1), nu niet bepaald een land waar men overheidsinmenging in het hart draagt.

Figuur 1 (bron: <http://www.usgovernmentrevenue.com/>)

Elke verhoging van de inkomsten wordt voorafgegaan door een toename van de overheidsuitgaven (vb. de VS in figuur 2).

Figuur 2 (bron: <http://www.usgovernmentspending.com/>)

De grondoorzaak moet gezocht worden in één van de vele interne tegenstellingen binnen een kapitalistische economie: enerzijds wil het een zo laag mogelijke belastingdruk om de bedrijfskosten te drukken maar anderzijds moet het meer en meer beroep doen op overheidsinmenging om de winst te kunnen realiseren.

Zonder al te diep hierop in te kunnen gaan willen we toch enkele belangrijke beschouwingen hierover weergeven¹⁶.

Belangrijk hierbij is te vertrekken van een correcte inschatting van de rol die de overheid speelt in de maatschappij: De staat is een instrument om de bestaande maatschappelijke verhoudingen te handhaven.

Vandaar de volgende belangrijkste functies van de overheid¹⁷:

- *De repressieve functie*, die de bestaande productiewijze (maatschappelijke orde) moet beschermen tegen de dreiging van de beheerste klassen of afzonderlijke leden van de heersende klassen (leger, politie, justitie).¹⁸
- *De integratieve functie* maakt het mogelijk dat de klassestructuur niet constant in vraag wordt gesteld door de beheerste klasse zodat er geen permanente repressie nodig is voor hun onderwerping aan de klassenheerschappij. De overheid speelt hier een belangrijke rol door de voorzieningen voor onderwijs, opleiding, cultuur en massamedia.
- Het scheppen van *algemene productievoorwaarden* die niet gewaarborgd kunnen worden door de individuele leden van de heersende klasse.¹⁹

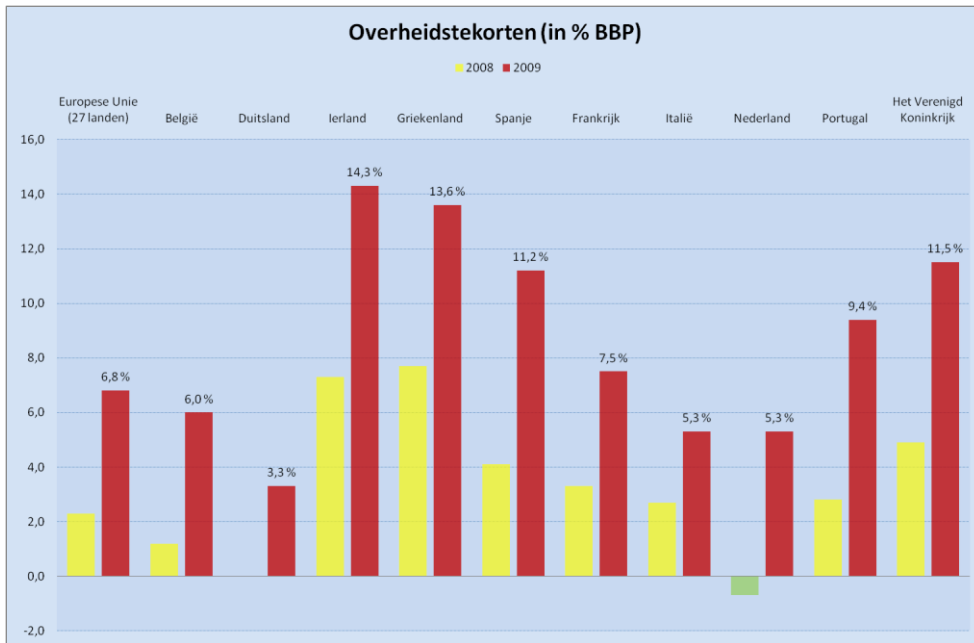
Kenmerkend voor het huidige kapitalisme is dat de grote monopolies, om hun doel te bereiken, steeds groeiend beroep moeten doen op rechtstreekse of onrechtstreekse staatsinterventie, en dit op elk gebied van het maatschappelijk leven. Zoals:

- rechtstreekse interventie van de staat voor het verwezenlijken van investeringen.
- rechtstreekse interventie van de staat voor het waarborgen van de winst wanneer de zaken slecht gaan;
- rechtstreekse interventie van de staat voor het dekken van verlies;

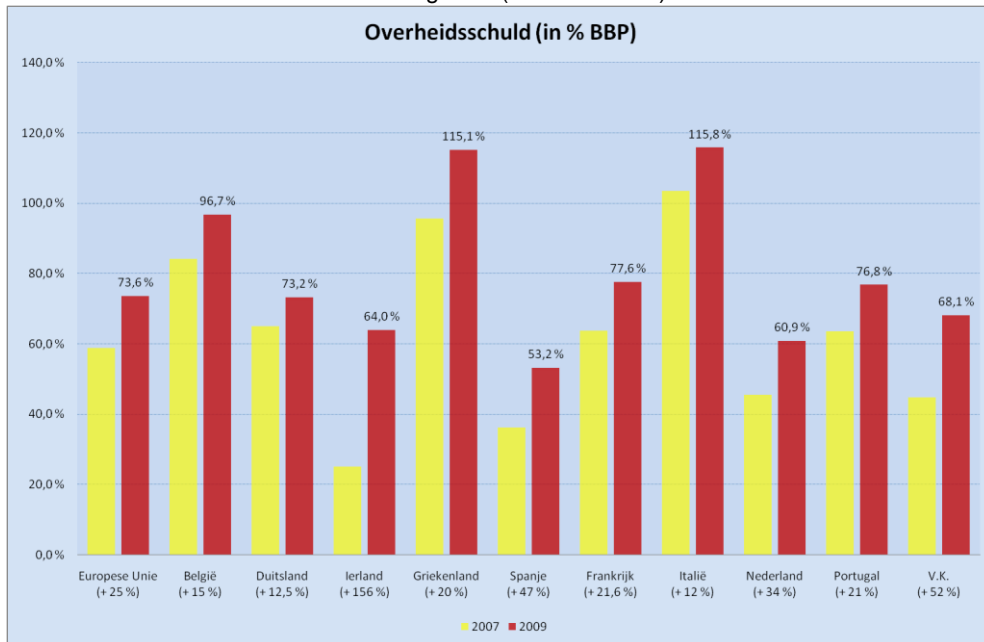
Het is zeker geen toeval dat de overheidsuitgaven in twee specifieke perioden (naast de 2 wereldoorlogen) een belangrijke stijging kennen: de crisis van de jaren 30'ig en de huidige crisisperiode (in beide gevallen stijgen de overheidsuitgaven op een paar jaar met ongeveer 10% van het BBP!)

Ook in Europa merken we vandaag dat de redding van de banken en het ondersteunen van de bedrijfswinsten de overheid pakken geld kost. Zoals in figuren 3 en 4 duidelijk wordt, worstelen alle landen met plots gestegen uitgaven, begrotingstekorten en overheidsschulden.

Figuur 3 (bron: Eurostat)

Figuur 4 (bron: Eurostat)

Het kapitaal is zich er van bewust dat de overheidstekorten en -schulden niet alleen door besparingen kunnen opgelost worden omdat dit tot gigantische sociale en ook economische problemen zou leiden.

De maatregelen die nu reeds getroffen zijn door een aantal Europese regeringen²⁰ (met of zonder dwang van Europese en internationale instellingen zoals het IMF) zijn combinaties van besparingen en bijkomende overheidsinkomsten met als belangrijkste hoofdlijnen:

- Verdere stijging van de belastingdruk voor de lagere inkomens door de regressieve herstructurering van de belastingsstelsels, vooral door een verhoging van indirecte belastingen;
- Besparingen:
 - × Achteruitgang in openbare nutsvoorzieningen zoals gezondheidszorg en onderwijs. Diensten die niet alleen belangrijk zijn voor de arbeidersklasse maar bepalend zijn voor de welvaart van een land²¹;
 - × Aantasting van pensioenrechten²²;
 - × Snoeien in het aantal ambtenaren
 - × Enz.

Algemene conclusies

We constateren dus een dubbele verschuiving bij de overheidswerking: aan de inkomstenzijde wordt de belastingdruk verhoogd voor de werkende klasse en verlaagd voor het kapitaal.

Maar tegelijkertijd wordt aan de uitgavenzijde bespaard op diensten die belangrijk zijn voor de meerderheid van de bevolking (onderwijs, gezondheidszorg, sociale zekerheidsuitgaven, ...) om meer geld te kunnen spenderen voor het redden van financiële instellingen en grote ondernemingen en hun winsten te garanderen.

Het hardnekkig pleidooi in België voor een verlaging van de belastingdruk door het kapitaal is eigenlijk een gecombineerd pleidooi voor het verhogen van de belastingdruk op de werkende klasse en het verlagen van de overheidsvoorzieningen aan de bevolking in een poging om hun eigen winsten veilig te stellen.

Het zou een ernstige aantasting betekenen van de rechten die de werkende klasse in het verleden heeft afgedwongen en van de welvaart die ze hierdoor bewerkstelligd hebben.

“Zelfs als de economische groei zou meevallen in de komende jaren – en daar wordt dus ook aan getwijfeld – moet de volgende regering 42 miljard euro aan structurele besparingen vinden als ze haar begroting in 2015 in evenwicht wil hebben. In die omstandigheden is het onmogelijk om onze welvaartsstaat in de huidige vorm overeind te houden.” (VUB professor Herman Matthijs)²³.

Een even hardnekkig verzet van de werkende bevolking zal nodig zijn om dit te vermijden.

Fundamenteel nog, meer en meer wordt duidelijk dat de kapitalistische economie niet meer in staat is om een groei te verzekeren waar niet alleen de heersende klasse, maar ook de meerderheid van de bevolking gebaat bij is.

In de zoektocht naar uitwegen uit deze systeemcrisis lijken er geen taboes te zijn: De overheid mag miljarden pompen in bedrijven en financiële instellingen die, wanneer de ‘vrije markt’ zou spelen al lang failliet zouden zijn. Diezelfde financiële instellingen, samen met hefboom- en andere beleggingsfondsen kunnen de rentetarieven voor overheidsleningen opdrijven en zo de druk op de regeringen zetten om te snoeien in de sociale zekerheid, de lonen van de ambtenaren, enz.

Of toch ... één taboe blijft: “*raak niet aan de winsten*”

Wie de logica van dit systeem – ‘alleen waardecreatie als er voldoende winst gegarandeerd is’ – blijft aanvaarden is gedoemd om meegesleurd te worden van de ene maatschappelijke ontwrichting na de andere: op sociaal vlak, op ecologisch vlak, op economisch vlak. De mensheid is hier niet bij gebaat.

¹ Het bruto binnenlands product = de waarde van alle finale goederen en diensten (consumptiegoederen, bedrijfsmiddelen en toename van de voorraden) die in de loop van 1 jaar in een land geproduceerd zijn.

² Belastingen hebben, in beginsel, een algemene bestemming. Ze dienden dus niet om *specifieke* uitgaven te financieren. Er zijn echter uitzonderingen, bv. een deel van de opbrengst van de accijnzen en BTW op tabak worden aangewend voor de financiering van de sociale zekerheid, meer in het bijzonder voor de uitgaven op het vlak van gezondheidszorg.

³ Het betreft hier de gemiddelde belastingdruk. Wanneer we het over de marginale belastingdruk hebben zullen we dit expliciet vermelden.

⁴ Ongelijkheid wordt gemeten a.h.v. de Gini coëfficiënt. Dit is een getal tussen 0 en 1, waarbij 0 overeenkomt met perfecte inkomensgelijkheid (iedereen heft hetzelfde inkomen) terwijl 1 perfecte inkomensongelijkheid weergeeft (1 persoon heeft alles, de anderen hebben geen inkomen).

De Verenigde Staten scoort hier opvallend slecht met een GINI-coëfficiënt die boven 0,4 ligt. Dit wijst op een grote ongelijkheid in inkomens. Van alle landen in tabel 1 heeft Portugal met een coëfficiënt van 0,385 de meest ongelijke inkomensverdeling. (Zie HDR 2010)

⁵ Dit wordt uitgebreid besproken door Ernest Mandel in hoofdstuk 5 van ‘De economische theorie van het marxisme’

⁶ Dat de drang om de concurrentie te verslaan en niet in de eerste plaats de bekommernis voor maatschappelijke welvaart de socio-economische en politiek standpunten van de kapitaalbezitter bepalen mag blijken uit de stelling die VBO-topman Pieter Timmermans in het VBO blad ‘Forward’ inneemt n.a.v. het nationaal loonoverleg: “Twee heren tegelijk dienen gaat niet meer. In Duitsland heeft men ook eerst de concurrentiekracht hersteld, vervolgens is men nu volop jobs aan het creëren en komt er nadien wat ruimte vrij voor loonopslag.” (Forward, november 2010, p 14)

De uitzonderlijke toename van het BBP in Duitsland in de eerste helft van het jaar was vnl. te wijten aan een toename van de export. De werkloosheidsgraad bedroeg in 2008 7,2%, in 2009 wordt deze op 7,6% geraamd.

De economische groei is er in het 3de kwartaal van 2010 echter weer sterk verminderd, ondanks de kolossale inleveringen van de werkende bevolking. De afbouw van de economische ondersteuningsmaatregelen en de soberheidpolitiek overal in Europa is daar niet vreemd aan.

⁷ Zie RSZ statistieken (http://www.rsz.fgov.be/binaries/assets/statistics/reductions/reductions_full_nl_20101.pdf)

⁸ Paying taxes 2008, p. 19

⁹ Ter vergelijking het hoogste marginaal belastingtarief in de personenbelasting is 50%.

¹⁰ Het is bijvoorbeeld interessant om eens de 10 redenen te bekijken die KPMG opgeeft om wel in België te investeren (www.kpmg.com/BE/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Pages/Tien-goede-redenen-om-te-investeren-in-Belgie.aspx)

Ook het stukje “België: fiscale snoepdoos van Europa” van ‘fiscaal adviseur’ De Hoon & Partners is op dat vlak verhelderend (www.bespaarbelastingen.be).

¹¹ De HRF meent dat de verlaging gericht moet worden op de lage lonen aangezien uit (ex ante) studies een consensusbesluit getrokken wordt dat dit de meest efficiënte loonlastenverlaging is om werkgelegenheid te scheppen. De HRF erkent dat er geen ex post studies zijn (dwz studies ná de invoering van een lastenverlaging) die kunnen aantonen dat er hierdoor wel degelijk bijkomende tewerkstelling werd gecreëerd. (belasting op arbeid, werkgelegenheid en concurrentievermogen, HRF, augustus 2007, p.5)

¹² www.voka.be/startpagina/nieuws/Pages/HogeRaadvanFinancienslaatvolgenswerkgeversorganisatiesbalcompleetmis

¹³ Terwijl de totale wereldhandel ongeveer 16.000 miljard per jaar bedraagt, is de valutahandel (kapitaal die van de ene kant van de wereld naar de andere kant flitst) goed voor 4.000 miljard euro per dag (cijfers van april 2010 van de Bank of International Settlements) of in 4 dagen een bedrag gelijk aan dat van de totale wereldhandel op een gans jaar.

¹⁴ Deze percentages geven de ITR (of Implicit Tax Rate) weer. Dit is de verhouding van de consumptiebelastingen t.o.v. de totale consumptieuitgaven door de betrokken verbruikers in dat jaar. Bron: ‘Taxation trends in the European Union’, 2010 edition, Eurostat – European Commission

¹⁵ Sahra Wagenknecht, op.cit., p.2

¹⁶ Voor een uitgebreide verklaring verwijzen we u graag door naar ‘Het Laatkapitalisme’ van Ernest Mandel waar hij hoofdstuk 15 volledig wijdt aan de rol van de staat in het laatkapitalisme.

¹⁷ E. Mandel, hoofdstuk 15 van ‘Het Laatkapitalisme’

¹⁸ We kunnen dit niet beter illustreren dan met de uitspraken van Margeret Thatcher, premier in het Verenigd Koninkrijk in de jaren tachtig i.v.m. het verzet van de Britse mijnwerkers tegen de massale sluiting van steenkoolmijnen: “We had to fight the enemy without in the Falklands. We always have to be aware of the enemy within, which is much more difficult to fight and more dangerous to liberty”

¹⁹ Zo zijn er algemeen-technische voorwaarden (wegenaanleg en -onderhoud, haveninfrastructuur, luchthavens, ...) en algemeen-maatschappelijke voorwaarden (bvb. stabiel muntsysteem, (rechts)zekerheid garanderen voor een interne markt, veiligheids- en rechtsvoorwaarden, economische regelgeving, ...)

De Hoge Raad Van Financiën drukt ditzelfde in andere termen uit:

“Voor een individuele onderneming gaat het eerst en vooral om haar vermogen om te innoveren en zich te profileren, maar die capaciteit moet in verband gebracht worden met haar economische, sociale en institutionele omgeving, die positieve externe effecten kan teweeg brengen die het structurele concurrentievermogen kunnen verhogen. Het betreft onder andere: de vorming van de arbeidskrachten, de overheidssteun voor O&O en innovatie, de beschikbaarheid van hoogkwalitatieve infrastructuren voor vervoer en telecommunicatie, de ruimtelijke organisatie van de activiteiten, de steunmaatregelen voor het ondernemerschap, de kwaliteit van de administratie en van het overheidsbeleid enz.”

Rapport van de HRF “Belasting op arbeid, werkgelegenheid en concurrentievermogen”, augustus 2007

²⁰ O.a. Griekenland, Spanje, Portugal, Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Duitsland

²¹ Zo kan men lezen in het UNDP 2010 rapport: “progress in health and education can drive success in human development – in fact, 7 countries enter the top 10 list thanks to their high achievements in health and education, in some cases even with unexceptional growth”. (Zie UNDP HDR 2010, p. 3)

²² De pleidooien voor een verhoging van de pensioenleeftijd moeten we eerder in het kader van besparingen zien en niet vanuit de bezorgdheid voor een vergrijzing.

²³ http://www.econ.kuleuven.be/ces/Articles%20press/PDG_DeMorgen_310510.pdf